

Žmogaus gerovės kūrimas transformuotoje visuomenėje: švietimo prieinamumo principas

KĘSTUTIS TRAKŠELYS

Lietuvos edukologijos universitetas, Studentų g. 39, LT-08106 Vilnius

El. paštas Kestutistrak@gmail.com

Straipsnyje nagrinėjamas švietimo prieinamumas kaip vienas iš svarbiausių žmogaus gerovės kūrimo transformuotoje visuomenėje principų. Švietimo prieinamumas transformuotoje visuomenėje laiduoja asmens socialinį mobilumą, karjerą, pajamas, o tai pagrindiniai rodikliai, turintys įtakos valstybės gerovės indeksui. Taip pat pateikiamas atliktas empirinis tyrimas, kuriame atsispindi švietimo prieinamumo galimybės įvairių socialinių grupių atstovams.

Raktažodžiai: gerovės valstybė, transformuota visuomenė, švietimo prieinamumas, žmogaus gerovė

IVADAS

Švietimo prieinamumas tampa ypač svarbus ir problemiškas transformuojantis visuomenei. Lietuvoje visuomenės transformacija yra specifinė, ją ypač paveikė Sovietų Sąjungos žlugimas ir Lietuvos nepriklausomybės atkūrimas. Lietuvos visuomenės transformacija susijusi su šalies politiniais, socialiniais ir ekonominiais pokyčiais. Transformacija yra natūralus reiškinys, nuolat vykstantis procesas, neatsiejamas nuo dinamiškų visuomenės plėtros tendencijų. Transformacijos teorijas nagrinėjantys mokslininkai (Polanyi 2002; Gruolt 2009) ją paprastai įvardija kaip vienos socialinės formos perėjimą į kitą. Tai yra neišvengiama ir gali būti vertinama kaip sąmoningas kryptingų pastangų darinys arba kaip natūralus socialinių dėsnių ar mechanizmų nulemtas procesas. Visuomenės transformaciją sunku apibrėžti, nes viskas nuolat kinta ir keičiasi, tad bandydami nustatyti reikšmingą pokytį, turime parodyti, kaip stipriai per tam tikrą laikotarpį pasikeitė visuomenės sandara ir pamatinės vertybės. Anot A. Giddenso (2000), norėdami nuspręsti, kiek ir kaip visuomeninę sistemą paveikė transformacijos procesas, turime atskleisti, koks pagrindinės institucijos pokyčio per apibrėžtą laikotarpį laipsnis. Moderniosios visuomenės institucijos kinta labai sparčiai, kur kas sparčiau, nei tai buvo būdinga tradicinio pasaulio institucijoms. Taigi transformacijos sąvoką galima apibrėžti kaip įvairias permainas, kurios vyksta tam tikru laiku. Reikia akcentuoti, kad visuomenės transformacija laiduoja kokybiškesnį žmogaus gyvenimą bei gerovės valstybės kūrimą.

Švietimo prieinamumas ir kokybiškas švietimas yra daugelio šalių politinių diskusijų objektas ir prioritetas, nes kokybiškas ir prieinamas švietimas suvokiamas kaip visuomenės ir žmogaus gerovės kūrimo pagrindas. Anot A. Plėšnio (2014), gerovės valstybė pasižymi šiais

bruožais: pirma, kiekvienas gerovės valstybės modelis turi remtis tam tikra gerovės samprata, kurios įgyvendinimu turi rūpintis valstybė; antra, turi būti pagrindžiama, kodėl to tikslo verta siekti, t. y. kodėl jis yra gerovė; trečia, turi būti suformuluoti principai, metodai ir būdai, reikalingi tai gerovei realizuoti, kitaip tariant, reikia žinoti, kaip tą gerovę pasiekti; ketvirta, gerovė turi būti tikslingo valstybinių institucijų bei valstybės piliečių veikimo rezultatas.

A. Guogis (2002), nagrinėdamas Lietuvos gerovės modelius, išskiria šiuos pagrindinius principus: bendruomenės gerovė; socialinė įterptis; socialinis solidarumas; anomijos prevencija; socialinė lygybė ir skurdo mažinimas; dekomodifikacija; progresyvus apmokestinimas; „aktyvi“, o ne „pasyvi“ socialinė politika; socialinis įgalinimas; demokratinė valstybė kaip institucija. Manytina, kad švietimo prieinamumas integruojasi į visus išvardytus bruožus, nes jis turėtų užtikrinti visuomenėje socialinį teisingumą, įvairių socialinių grupių integraciją, kokybiškesnį gyvenimą, socialinį mobilumą, stabilias pajamas, karjeros galimybes, suteikia atitinkamą statusą. Švietimas turėtų padėti mažinti socialinę atskirtį ir įtampą, todėl labai svarbu, kad visi visuomenės nariai galėtų juo pasinaudoti ir būtų užtikrintas švietimo išteklių prieinamumas (Trakšėlys 2014). Vadovaujantis šiais principais visuomenė dalyvautų socialinės sanglaudos ir solidarumo didinimo procese, kuris, L. Labanausko ir M. Taljūnaitės (2010) teigimu, pasižymi šiomis pagrindinėmis nuostatomis: garantuoti pakankamą socialinės apsaugos lygį; skatinti užimtumą, profesinį rengimą ir užtikrinti darbuotojų teises; užtikrinti labiausiai pažeidžiamų visuomenės grupių apsaugą. Atlikti mokslinės literatūros ir empiriniai tyrimai (Trakšėlys 2008, 2009, 2011, 2014) aiškiai parodo, kad transformuotoje visuomenėje siekiant valstybės ir žmogaus gerovės iškyla grėsmė, kad ne visos socialinės grupės tampa integralios, nes socialiniai, politiniai veiksniai pirmiausia veikia žemesnio socialinio statuso individus. Tad kyla probleminis klausimas – *kokios yra visuomenės transformacijos ir švietimo prieinamumo sąsajos kuriant žmogaus gerovę?*

ŠVIETIMO PRIEINAMUMO KONCEPTAS TRANSFORMACIJOS KONTEKSTE

Lietuvoje transformacijos pradžia, prasidėję politiniai, ekonominiai ir socialiniai pokyčiai mokslininkų datuojami įvairiai. A. Krupavičiaus (1996) nuomone, transformacija Lietuvoje prasidėjo 1987–1998 metais. V. Laurėnas (2001) transformaciją, kaip pasitraukimą nuo komunizmo principų, visuomeninį judėjimą datuoja gerokai prieš 1989 metus. Transformacijos pradai, jo teigimu, užsimezgė dar esant „realiam socializmui“. O 1989–1990 m. pokomunizmas pradėjo klostytis jau kaip politinė ir socialinė ekonominė tvarka. Z. Norkus (2008) transformacijos pradžia linkęs laikyti 1985–1987 metus. Respublikose, kur būta stiprios tautinės savimonės, anot Z. Norkaus (2008), kūrėsi masiniai sąjūdžiai, kurie iš pradžių siekė padėti įveikti konservatyvaus vietinės nomenklatūros sparno pasipriešinimą. Sustiprėjusios ir mobilizavusios plačiąsias mases, respublikos pasuko valstybinės nepriklausomybės atkūrimo link. R. Ingleharto (Žiliūkaitė 2007) teigimu, nors ir negalima tiksliai nustatyti, kas įvyks tam tikroje visuomenėje tam tikru metu, vis dėlto galima išvelgti kai kurias bendras visuomenėms kultūrinių, ekonominių ir vertybinių transformacijų tendencijas, kurias veikia modernizacijos ir globalizacijos procesas. Visuomenės transformacijos laikotarpiu individas perima kitas vertybes ir normas, nes tradicinė elgsena neatitinka laikmečio. Pasak R. Žiliūkaitės (2007), modernizacijos paskatinta visuomenės transformacija atsiskleidžia, kaip perėjimas nuo tradicinių prie sekuliarių, racionalių vertybių.

Šiame visuomenės transformacijos ir aptartų pokyčių kontekste išryškėjo švietimo prieinamumo problema, ji įgijo socialinį aspektą. Tad švietimo prieinamumas – tai ne tik įstaigos, teikiančios bendrąjį išsilavinimą, buvimas, bet ir tai, kad ji tenkina įvairius švietimo veikėjų ir visuomenės poreikius. Švietimo prieinamumas paprastai suprantamas kaip galimybė naudotis

švietimo paslaugomis, kurias dažniausiai teikia valstybė. Švietimo prieinamumas – tai švietimo sistemos principas, reikalaujantis, kad visiems Lietuvos piliečiams ir užsieniečiams, turintiems teisę nuolat ar laikinai gyventi Lietuvos Respublikoje, būtų sudarytos galimybės lankyti mokyklą ir įgyti vidurinę išsilavinimą (Bitinas 2011).

Švietimo prieinamumas šiuo metu yra viena aktualiausių problemų ir prioritetų, nes Lietuvos visuomenė yra socialiai diferencijuota, o tam švietimo sistema nebuvo pasiruošusi. Švietimo prieinamumas dažniausiai suprantamas kaip geografinis prieinamumas ir mokinių vežiojimo paslaugos. Tačiau LR Švietimo įstatymas (2011) praplečia švietimo prieinamumo koncepciją ir raišką. Švietimo turinį sudarantys aspektai yra gana svarbūs, nes apima pagrindinius lavinimo principus ir tikslus. Dalyvaujant ugdymo ir ugdymosi procese svarbūs yra ugdymo turinys ir pats procesas, nes ugdymo turinys turi atitikti mokinio poreikius, jo gabumus, taigi turėtų būti sudaromos sąlygos rinktis švietimo programas, skirtingus jų variantus, švietimo programų modulius, dalykų kursų programas. Ugdymo turiniu turėtų būti užtikrintas gabių vaikų gabumų atskleidimas ir visavertis ugdymas, lavinami gebėjimai ir polinkiai, sudaromos socialinės ir edukacinės ugdymo(si) sąlygos, taip suteikiama galimybė pasirinkti specializuotas bendrojo lavinimo mokyklas ir / ar specializuotas programas. Ugdymo procesas turėtų būti organizuojamas taip, kad mokiniams jis būtų patrauklus, priimtinas ir prieinamas, taip būtų užtikrinama galimybė visiems mokiniams lygiavertiškai jame dalyvauti nepatiriant diskriminacijos ir pažeminimo dėl savo turtinės, rasinės ar religinės priklausomybės. Švietimo prieinamumą didina fizinis mokyklos pasiekiamumas ir mokyklų tinklo išdėstymas. Ypač tai aktualu kaimo vietovėse gyvenantiems ir judėjimo sutrikimų turintiems mokiniams. Nors mokiniams Lietuvoje sudarytos sąlygos atvykti į ugdymo įstaigą – kompensuojamos važiavimo išlaidos nurodytu maršrutu ar sudaroma galimybė naudotis mokyklų „geltonaisiais autobusiukais“, vis dėlto vietos bendruomenėje esanti mokykla užtikrina palankesnes mokiniui adaptacijos sąlygas ir mokymosi mikroklimatą: daugelis bendraamžių yra pažįstami, iš tos pačios bendruomenės. Mokyklos ir klasės palankus mikroklimatas – tai dar vienas švietimo prieinamumo aspektas. Palankus mikroklimatas leidžia mokiniui emociškai, fiziškai ir psichologiškai puikiai jaustis mokykloje, o tai laiduoja mokymosi motyvaciją, palankų kultūrinį, socialinį ir emocinį tobulėjimą, dvasinių ir asmeninių galių plėtojimąsi. Švietimo prieinamumui laiduoti mokykloje teikiamos edukacinės ir socialinės paslaugos, kurios suteikia galimybę ne tik lavinti mokinių pažintines ir kognityvines galias, bet ir užtikrina mokiniams daugiavertę švietimo pagalbą. Jos teikimas užtikrina: profesinį orientavimą, švietimo informacinę, psichologinę, socialinę pedagoginę, specialiąją pedagoginę ir specialiąją pagalbą, sveikatos priežiūrą mokykloje, konsultacinę, mokytojų kvalifikacijos tobulinimo ir kitą pagalbą. Švietimo turinį sudaro ugdymas, kuris paprastai apibrėžiamas kaip visų lygių švietimo sistema, prieinama neįgaliesiems, o švietimo paslaugos būtų kokybiškos ir pritaikytos individualiems kiekvieno asmens ugdymo(si) poreikiams sudarant sąlygas įgyti nemokamą išsilavinimą bendrojoje švietimo sistemoje. Ugdymo(si) procesas turėtų vykti aplinkoje, kuri geriausiai skatina akademinį ir socialinį vystymąsi, būtų teikiamos veiksmingos individualizuotos paramos priemonės, suderintos su visiškai įtraukties tikslu (ES Komisijos komunikatas 2010; Cibulskas 2006).

Švietimo prieinamumas turėtų būti užtikrintas ir dirbantiems asmenims, švietimo prieinamumą valstybė garantuoja ir socialinę atskirtį patiriantiems skurdžiai gyvenančių šeimų, pabėgėlių, mokykloje nesimokantiems vaikams, bedarbiams, asmenims, grįžusiems iš įkalinimo įstaigų, taip pat tiems, kurie gydomi nuo alkoholizmo ir narkomanijos, prie visuomenės nepritampantiems asmenims, teikdama jiems socialines paslaugas ir švietimo pagalbą. Mokiniai, turinčiam specialiujų ugdymo(si) poreikių, jeigu jo tėvai (globėjai, rūpintojai) pageidauja,

sudaromos sąlygos ugdytis arčiau jo gyvenamosios vietos esančioje ikimokyklinio ar bendrojo ugdymo mokykloje, profesinio mokymo įstaigoje arba bet kurioje valstybinėje, savivaldybės (regiono) mokykloje, skirtoje mokiniams, turintiems specialiųjų ugdymosi poreikių.

ŠVIETIMO PRIEINAMUMO TRANSFORMUOTOJE VISUOMENĖJE REALIJOS

Siekiant iširti, kiek švietimas transformuotoje visuomenėje yra prieinamas įvairių socialinių grupių atstovams, buvo atliktas empirinis tyrimas (Trakšėlys 2014). Atrenkant respondentus taikytas atsitiktinės atrankos metodas. Apklaustos 2 mokinių grupės: socialiai remtini (tikslinė grupė) ir mokiniai, kurie nėra socialiai remtini (kontrolinė grupė). Apklausti 1 200 kontrolinės grupės ir 325 tikslinės grupės respondentai. Instrumentarijais klausimuose akcentuojamas švietimo prieinamumas, kaip socialinio teisingumo rodiklis, mokinio lygiavertis dalyvavimas švietimo sistemoje, socialinės padėties ir mokymosi rezultatų sąsajos.

Dažniausia teigiama, kad švietimas transformuotoje visuomenėje yra socialinio saugumo pagrindas, nes padeda individui apsisaugoti nuo daugelio rizikos veiksnių. Tačiau tyrimas atskleidė, kad mokykla ne visiems vienodai gali laiduoti saugumą. Daugelis socialiai remtinių respondentų nesijaučia saugūs (emociškai, fiziškai). Nesaugumo jausmas taip pat kyla dėl socialinės visuomenės stratifikacijos. Daugelyje sričių mokiniai diskriminuojami turciniu pagrindu (bendraamžių, mokytojų ir kt.). Akivaizdu, kad kontrolinės ir tikslinės grupės respondentų atsakymai į anketoje pateiktus klausimus iš esmės skiriasi. Didžioji dauguma kontrolinės grupės respondentų gyvena kitoje aplinkoje, priklauso aukštesniam socialiniam sluoksniui.

Tikslinės grupės respondentų teigimu, turtingesni mokiniai naudojami savo padėtimi: jiems galioja kitos taisyklės mokykloje ir pamokų metu. Remiantis tyrimo rezultatų analize, galima teigti, kad socialiai remtini mokiniai dėl turtinės padėties mažiau pasitiki savimi. Pastebima žema savivertė. Tikslinės grupės respondentų teigimu, jie būtų laimingesni, jei būtų turtingesni. Šios grupės respondentai dėl savo socialinės padėties kaltina tėvus, tačiau ir patys tėvai, respondentų nuomone, jaučiasi diskriminuojami. Daugelis jų vengia lankytis klasės tėvų susirinkimuose, nes svarstant klasės reikalus dominuoja labiau pasiturintys tėvai, kurie dažnai primeta savo pasiūlymus.

Socialinių paslaugų teikimo tikslas – švelninti socialinę nelygybę, mažinti skurdą, socialinę atskirtį ir didinti švietimo prieinamumą. Tačiau, remiantis tyrimo rezultatais, akivaizdu, kad mokykloje ir pats socialinių paslaugų teikimas dažnai tampa diskriminacijos pagrindu. Visiems socialiai remtiniams asmenims priklauso nemokamas maitinimas, tačiau daugelis jų to atsisako. Atsisakymo priežastys: bendraamžiai tyčiojasi, pašiepia, jaučiama gėda. Tyrimo metu gauti duomenys leidžia teigti, kad mokykloje teikiamos socialinės paslaugos yra nepakankamai kokybiškos. Savo tiesiogines funkcijas ne visada kompetentingai atlieka socialiniai pedagogai, psichologai ir klasės auklėtojai. Dėl fizinių, psichologinių patyčių ir smurto mokiniai ne visada gali pasikalbėti su mokyklos administracija ar specialistais. Respondentų atsakymai leidžia teigti, kad mokyklose ne iki galo atliekamos socialinės integracijos, socializacijos funkcijos.

Analizuojant respondentų atsakymus, nustatytas ryšys tarp socialinės padėties ir mokymosi rezultatų. Socialiai remtiniams mokiniams neužtenka pinigų būtinoms mokymosi priemonėms įsigyti, dėl pinigų stygiaus jie negali vykti į pažintines ekskursijas, dalyvauti olimpiadose ir kt. Tuo tarpu kontrolinės grupės respondentai teigia, kad nejaucia pinigų stygiaus įsigydami mokymosi priemones, gali samdytis privačius mokytojus. Tad pasiruošimas pamokoms ir papildomas mokymasis turi įtakos galutiniam vertinimui (pažymiui). Taip pat daugelis socialiai remtinių mokinių neturi tinkamų sąlygų mokytis namuose, negali lankyti mokamų neformalaus ugdymo užsiėmimų. Labiausiai mokinių socialinis skirtumas išryškėja

per dailės, technologijos, anglų ir kūno kultūros pamokas. Tikslinės ir kontrolinės grupės respondentų atsakymai išsiskyrė ir kalbant apie mokinių vaidmenis klasėje. Dažniausia dominuoja turtingesni mokiniai. Jie jaučiasi labiau užtikrinti ir drąsesni. Aukštas jų savigarbos lygis. Tyrimo rezultatai parodė, kad turtingesnių mokinių sprendimai ir siūlymai sulaukia didesnio dėmesio. Taip pat nustatyta, kad klasės auklėtojai ne visada pasidomi mokinių socialine / ekonomine padėtimi, nors domėjimasis mokinių gyvenimo sąlygomis leistų tinkamai atstovauti mokiniui svarstant su juo susijusius klausimus. Todėl tikslinės grupės nariai ir nesijaučia esantys lygiaverčiai klasės nariai. Tai verčia gėdytis net savo šeimos narių (tėvų, brolių, seserų ir kt.).

Atlikto tyrimo rezultatų analizė parodė, kad mokyklos administracija ir pedagogų kolektyvas turėtų keisti požiūrį į mokinį, jį traktuoti kaip asmenybę. Darytina prielaida, kad mokyklos specialistai (socialiniai pedagogai, psichologai ir kt.) ne visiškai tinkamai vykdo mokinių integraciją, be to, respondentų nuomone, ne visada teikiamos kokybiškos socialinės paslaugos. Reikia pabrėžti, kad socialiai remtini mokiniai, kurių savigarba yra žema, ir ateityje nepasitikės savimi, o tai trukdys įgyti išsilavinimą, profesiją, jie nesugebės lygiaverčiai konkuruoti darbo rinkoje, nukentės ir tolesnė kultūrinė reprodukcija. Akcentuotina ir tai, kad mokiniams teikiamos socialinės paslaugos – tai Vakarų Europos šalių imitacijos modelis, kuris Lietuvos švietimo sistemoje yra ne visiškai veiksnus. Respondentų nuomone, LR švietimą reglamentuojančios dokumentuose numatytos priemonės ir nuostatos, kurios turėtų laiduoti švietimo prieinamumą, funkcionuoja nepakankamai.

IŠVADOS

- Socialiniu požiūriu santykinai homogeniška sovietinio laikotarpio švietimo sistema patyrė ryškių pokyčių, jie nulemti Lietuvos visuomenės transformacijos procesu, turinčių įtakos žmogaus ir valstybės kūrimo ir naujos visuomenės raidos galimybėms bei problemoms – ryškesnei socialinei diferenciacijai, pasireiškiančiai tam tikrų socialinių grupių atskirtimi, socialiai remtinų asmenų izoliacija, marginalizacija ir didėjančia socialine nelygybe. Tad ir švietimo prieinamumas tokioje visuomenėje įgyja socialinį aspektą.

- Mokslinėje literatūroje švietimo prieinamumas apibrėžiamas kaip kiekvienam asmeniui sudaryta galimybė pagal savo išgales bei poreikius naudotis kokybiškomis švietimo paslaugomis, kurias užtikrina valstybė. Pagrindiniai švietimo prieinamumo aspektai, išskirti mokslinės literatūros šaltinių pagrindu: fizinis mokyklos pasiekiamumas; optimalus mokyklų tinklo išdėstymas; lygiavertis mokinių dalyvavimas ugdymosi procese nepaisant jų socialinės padėties; palankus mikroklimatas, laiduojantis emocinį, socialinį, fizinį saugumą; mokymosi motyvacija; įtraukusis ugdymas; kokybiškos edukacinės ir socialinės paslaugos; ugdymo(si) turinio prieinamumas; ugdymo(si) proceso individualizavimas ir diferencijavimas.

- Tačiau mokslinėje literatūroje apibrėžtas švietimo prieinamumas ne visada yra užtikrintas ir visoms socialinėms grupėms vienodai įgyvendintas. Empiriniu tyrimu nustatytos šios priežastys: mokykloje mokiniai yra susiskirstę pagal socialinę ir kultūrinę kilmę, kuri lemia mokymąsi, mokinių socialinių išteklių nelygybę, išsilavinimo kokybę, diskriminaciją, diferenciaciją klasėje; socialiai remtini mokiniai dažnai patiria pedagogų ir bendraamžių diskriminaciją dėl savo socialinės padėties; socialinis statusas turi įtakos mokymosi rezultatams – socialiai remtinų respondentų teigimu, jiems neužtenka pinigų įsigyti visų būtinų mokymosi priemonių; socialinių grupių ir gebėjimų mokiniams mikroklimatas nėra palankus, silpnai pasireiškia įvairių socialinių grupių, vaikų iš rizikos šeimų, mokinių su specialiaisiais poreikiais integracija į mokyklos bendruomenę, neužtikrinamas lygiavertis jų dalyvavimas ugdymo procese; ryšio tarp

socialiai remtinų ir pasiturinčių mokinių nebuvimas; socialiai remtini mokiniai nepritampa prie bendraamžių.

Gauta 2014 11 03
Priimta 2015 05 25

Literatūra

1. Bitinas, B. 2011. *Edukologijos terminija: kokybė ir problemos*: studija. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla.
2. Cibulskas, G. 2006. *Švietimo subjektų pasipriešinimui edukaciniams pokyčiams įtaką darantys veiksniai: Lietuvos švietimo reformos atvejis*: daktaro disertacija. Kauno technologijos universitetas.
3. Groult, L. H. 2009. *La restructuration recente des politiques sociales au Canada et au Quebec: elements d'analyse*. Report. Canada.
4. Guogis, A. 2000. *Socialiniai politikos modeliai*. Vilnius: Eugrimas.
5. Giddens, A. 2000. *Modernybė ir asmens tapatumas: asmuo ir visuomenė vėlyvosios modernybės amžiuje*. Vilnius: Pradai.
6. Krupavičius, A. 1996. *Politinės partijos Lietuvoje: atgimimas ir veikla*. Kaunas: Litterae universitatis.
7. Labanauskas, L.; Taljūnaitė, M. 2010. „Socialinė sanglauda kaip sociologinio pažinimo objektas“, *Filosofija. Sociologija* 21(2): 151–159.
8. Laurėnas, V. 2001. *Normalios politikos genezės atvejis*. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla.
9. *Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo pakeitimo įstatymas* 2011. Nr. XI-1281.
10. Norkus, Z. 2008. *Kokia demokratija, koks kapitalizmas? Postkomunistinė transformacija Lietuvos lyginamosios istorinės sociologijos požiūriu*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
11. Polanyi, K. 2002. *Didžioji transformacija. Politinės ir ekonominės mūsų laikų ištakos*. Vilnius: Algarvė.
12. Plėšnys, A. 2014. „Gerovės valstybės modeliai šiuolaikinėje kultūrinėje tradicijoje“, *Filosofija. Sociologija* 25(3): 137–145.
13. Trakšėlys, K. 2008. „Vėlyvosios modernybės švietimo sistema: visuomenės homogenizacija ar socialinė diferencija“, *Socialinis darbas* 7(3): 148–157.
14. Trakšėlys, K. 2009. „Klaipėdos, Telšių, Tauragės apskričių gyventojų požiūris į ugdymo įstaigų teikiamas socialines paslaugas“, *Tiltai* 4: 167–184.
15. Trakšėlys, K. 2011. „Švietimo kaip socialinio instituto transformacija modernios visuomenės kontekste (Lietuvos atvejis)“, *Filosofija. Sociologija* 4: 437–445.
16. Trakšėlys, K. 2014. *Švietimo prieinamumas Lietuvos visuomenės transformacijos kontekste (1990–2010)*: daktaro disertacija. Vilnius: Lietuvos edukologijos universiteto leidykla.
17. UNESCO Europos aukštojo mokslo centras / UNESCO European Centre for Higher Education (CEPES). Prieiga per internetą: <http://www.cepes.ro> (žiūrėta 2014 10 10).
18. Žiliukaitė, R. 2007. „Vertybinių pokyčių Lietuvoje visuomenėje: nuo tradicinių link sekuliarių-racionalių vertybių“, *Sociologija: mintis ir veiksmai* 1(19): 116–130.

KĘSTUTIS TRAKŠELYS

Human well-being transformed society: education accessibility principle

Summary

The article deals with the accessibility of education as one of the most important human well-being transformed society principles. Access to education for transformed society guarantees the personal social mobility, career and income, the key indicators that affect the welfare state index. Empirical research on the education availability of various social groups is also presented in the article.

Key words: welfare state, transformed society, access to education, human well-being